

در برابر زندگان یا مردگان!؟

حسین علیزاده

در توکیو، شهری که زیر سایه‌ی سیاه سیطره‌ی امریکایی‌ها قرار گرفته است را به تصویر می‌کشد. در این اثر، تاثیر نیرومند ژان پل سارتر و دیگر نویسندگان مدرن فرانسه به چشم می‌خورد.

با تولد "هیکاری" اولین فرزند پسر، که دچار معلولیت ذهنی بود، زندگی اوته و کار ادبی او دچار بحران می‌شود. تحت تاثیر این بحران و رنجی که از آن می‌برد، اقدام به نوشتن رمان یک موضوع شخصی (۱۹۶۴) می‌کند. در این داستان، او از رنج‌های خود و این‌که چگونه می‌بایست با این فرزند زندگی کرد، حرف می‌زند. در سال ۱۹۶۵ یادداشت‌های هیروشیما را به رشته‌ی تحریر در می‌آورد که در آن، حقایق و اندیشه‌های خود را درباره‌ی قربانیان بمب‌های اتمی بازگو می‌کند. در سال ۱۹۶۷ رمان "فریاد خاموش" را منتشر می‌کند که در آن به اساطیر و تاریخ دهکده‌ی جنگلی در قرن حاضر می‌پردازد. در سال ۱۹۶۹ کتاب دو جلدی او به نام *ما یاد بده چگونه با دیوانگی خود بزرگ شویم* منتشر می‌شود که باز هم از تجارت دردناک خود در رابطه با فرزند معلولش که هنوز لب به سخن نگشوده است سخن می‌گوید و از تاثیرات مرگ پدر در جنگ جهانی دوم.

در سال ۱۹۷۳ رمان *روح طوفان زده‌ی من* را به دست چاپ می‌سپارد و طی آن شرح رابطه‌ی پدری با کودک خود - که از طریق آواز پرنده‌ها، با خانواده‌اش ارتباط برقرار می‌کند - می‌پردازد. در سال ۱۹۸۳ اوته کتاب *آی! جوانان عصر نو بیاخیزید*، باز هم به سراغ موضوع فرزند معلولش - که حالا دیگر سال‌های جوانی را پشت سر می‌گذارد - می‌رود و از پیشگویی‌ها، تخیلات و تصاویر شعری ویلیام بلیک در این کار بهره می‌گیرد. این کار نقطه‌ی اوج آثار اوته درباره‌ی پسرش است.

گروه دوم آثار اوته، درباره‌ی افسانه‌ها، اساطیر نمایی و تاریخ بومی دهکده‌ی جنگلی زادگاه خود است که او توانسته ارتباط نزدیکی بین آن‌ها و زندگی مدرن شهری ایجاد کند. این گروه از داستان‌ها، با شکفتن غنچه‌ها، شکار بره‌ها آغاز می‌شود و با *فریاد خاموش* و *نامه‌هایی به سال‌های شیرین گذشته‌ی من* (۱۹۸۷)، ادامه پیدا می‌کند. این آثار، هسته‌ی مرکزی کل ادبیات اوته را نشان می‌دهند. *بازی‌های هم‌زمان* نیز داستانی است که اوته بر اساس انسان‌شناسی ژاپنی تصنیف کرده و افسانه و تاریخ را در کنار هم قرار می‌دهد.

اثر مهم دیگر او داستان درخت سبز شعله‌ور، یک سه‌گانه (تریولوژی) است. در این سه‌گانه، اوته جهان بینی خود، تاریخ و افسانه‌های فولکور ژاپن را در یک کلیت واحد، ارایه می‌کند و موفق به خلق تصاویری از مردمی می‌شود که در یک دره زندگی می‌کنند. او در واقع می‌کوشد تا مدلی از زندگی عصر جدید را در این سه‌گانه ارائه دهد.

اوته که از "نویسندگان چپ" بعد از جنگ جهانی است و برنده

جایزه‌ی ادبی نوبل که مهم‌ترین جایزه‌ی جهانی در نوع خود است در سال ۱۹۹۴ به نویسنده‌ی مشهور ژاپنی "کنزا بورو اوته" تعلق گرفت. از آن‌جا که برخی از آثار اوته به اسپرانتو و فارسی نیز ترجمه شده است، در این مقاله نخست به معرفی کوتاهی از این نویسنده و آثارش پرداخته و سپس ترجمه‌ی فارسی یکی از داستان‌های او را به اختصار بررسی می‌کنیم.

"اوته و آثار او"

کنزا بورو اوته در سال ۱۹۳۵ م. در دهکده‌ای از جزیره‌ی شیکوکو به دنیا آمد و کودکی او هم‌زمان با جنگ جهانی دوم بود. در آن زمان آموزش‌های نظامی در هر گوشه و کنار ژاپن به راه افتاده و امپراتور، به مثابه پادشاه و خدای سلطنت، بر سیاست و فرهنگ سایه افکنده بود. اوته‌ی نوجوان، ناگهان در محاصره‌ی افسانه‌های ملی و تاریخی از سوئی و افسانه‌های بومی و سنتی شنیده‌ی خود از سوی دیگر، قرار گرفت.

بعد از مرگ پدر، در زمان جنگ جهانی دوم، مادر نقش پدر را نیز در آموزش او به‌عهده گرفت. دو کتاب *ماجراهای هاکیری فین* و *ماجراهای عجیب نیلز هولگرسون* که مادرش برای او خریده بود، به گفته‌ی خودش تاثیر بی‌دری در او باقی گذاشته است که تا پایان عمر با او خواهد بود.

شکست ژاپن در جنگ جهانی دوم با خود تغییرات عظیمی را به همراه آورد که حتی دهکده‌ی کوچک و دورافتاده‌ی آن‌ها نیز از این تاثیر بر کنار نماند. در مدارس، بچه‌ها دیگر به جای باور به سلطنت مطلقه، به اصول دموکراسی فکر می‌کردند. کشش نیرومند او نیز به سوی دموکراسی، او را وادار کرد تا دهکده‌ی آبا و اجدادی خود را ترک کرده و به توکیو برود. در واقع، تاثیرات نیرومند تغییراتی که در آن زمان، ژاپن را فراگرفته بود، تنها عاملی بود که می‌توانست اوته‌ی شیفته جنگل و درخت را وادار کند زندگی روستایی خود را که پدران او قرن‌ها، از آن پاسداری می‌کردند، ترک کرده و به سوی شهر و دنیای جدید روان شود.

در هیجده سالگی، اوته اولین سفر طولانی خود را با قطار به سوی توکیو آغاز کرد. یک سال بعد، او در بخش زبان و ادبیات فرانسه دانشگاه توکیو نام‌نویسی کرد.

اوته از سال ۱۹۵۷ هنگامی که هنوز دانشجوی ادبیات فرانسه بود، کار نویسندگی خود را آغاز کرد. در سال ۱۹۵۸ یک مجموعه داستان کوتاه به نام دستگیره برای او جایزه‌ی آکوتاکوا را به ارمغان آورد، اولین رمانش به نام شکفتن غنچه‌ها، شکار بره‌ها (۱۹۵۸) موضوع آن تراژدی جنگ و ایجاد شکاف در زندگی جوانی روستایی است و در برابر مردگان (۱۹۵۷) داستانی کوتاه است. در رمان *جوانی که دیر آمد* (۱۹۶۱) اوته زندگی جوانان دانشجو

که به کمک واژگان نمی‌توانست انجام دهد.

اوته می‌گوید که او از این طریق به قدرت درمانگر هنر باورمند شده است: "با وجود آن که من آدم ضعیف هستم، به کمک این باور تأیید نشده می‌خواهم "تحمل خاموش تمام بدی‌ها" ی انباشته شده‌ی ناشی از پیشرفت دهشتناک تکنولوژی و ارتباطات قرن بیستم را داشته باشم. من به مثابه انسانی پیرامونی، حاشیه‌ای و دور از مرکز جهان، اکنون می‌خواهم - امیدوارانه، با فروتنی و داشتن سهمی انسانی - در جستجوی راهی باشم که بتوانم در التیام رنج‌های بشری و ایجاد تفاهم میان انسان‌ها سهیم باشم."

نظری درباره‌ی این ترجمه

۱- نخست یادآور شویم که مترجم کتاب آقای آذرهوشنگ از نویسندگان و اسپرانتودانان ایرانی است که بی‌تردید تلاش ارزشمندی در برگردان این کتاب و معرفی یکی از نویسندگان برجسته‌ی ژاپن انجام داده است. ایشان که بیشتر آثار دیگری هم‌چون ترجمه "درخت بخشنده" سیلور استاین، "عصرانه" (داستان‌های کوتاه)، "رویه‌های جزیره‌ی دوستی" و "دوباره به خورشید سلام می‌کنم" نیز به بازار هنر و ادب عرضه کرده، متولد تهران است و در شماره‌ی دوم فصل‌نامه اسپرانتویی سبزاندیشان هم معرفی شده است. "در برابر مردگان" از جدیدترین ترجمه‌های اوست که از نثری روان و خوش‌خوان برخوردار است.

۲- روشن نیست که چرا از میان آن همه آثار اوته، این داستان که از نخستین آثار دوران دانشجویی و برگرفته از خاطرات و مشکلات همان دوران اوست، برگزیده شده است. آیا چون کوتاه و ساده‌تر بوده یا به خاطر یافتن مخاطبان احتمالی از میان دانشجویان (که امروزه قشر وسیعی از کتاب‌خوانان ایران تشکیل می‌دهند) ترجیح داده شده است؟ به هر حال این انتخاب چندان مناسبی نبوده و بهتر بود که داستانی از دوران پختگی نویسنده که به خاطر آن‌ها برنده نوبل شده است، برای ترجمه برگزیده می‌شد نه این داستان که مضمونی چندان درخشان و دلپذیر ندارد، از لحاظ تکنیک داستان نویسی هم نوآوری‌ای در آن دیده نمی‌شود، بدتر این‌که در پیشانی کتاب و روی جلد آن که مزین! به چهره‌ی یک مرده؛ است عبارت "برنده‌ی نوبل ادبی ۱۹۹۴" آمده و این برای خواننده بی‌خبر موهب این معناست که لابد اوته به‌خاطر این داستان برنده‌ی نوبل شده است!

و البته این عبارت را می‌توانیم نه به مترجم محترم بلکه به ناشر نسبت دهیم که طبعاً خالی از انگیزه تجاری نبوده است، چرا که این داستان نزدیک به نیم قرن قبل از دریافت جایزه‌ی نوبل نوشته شده است!

۳- نه تنها علت ترجیح "در برابر مردگان" بر داستان‌های زنده‌تر اوته روشن نیست، بلکه این نیز معلوم نیست که این داستان و کتاب از چه زبانی به فارسی ترجمه شده است و اساساً درباره‌ی داستان جز سال نگارش آن (۱۹۵۷ م) که نخستین سال نویسندگی اوته است، در آغاز کتاب هیچ‌گونه توضیح دیگری نیامده است. در شناسنامه کتاب نیز، مشخصات نسخه‌ی اصلی که ترجمه از آن صورت گرفته دیده نمی‌شود و حال آن‌که وقتی زبان مبدا در ترجمه مشخص نشود، درباره‌ی دقت و صحت ترجمه نمی‌توان ارزیابی و داوری کرد.

۴- با بررسی و پرس و جویی که داشتیم، معلوم شد که این ترجمه هم‌چون برخی دیگر از آثار مترجم به احتمال قریب به یقین می‌باید از روی ترجمه اسپرانتویی اثر اوته صورت گرفته باشد یعنی که از زبان واسطه و نه از زبان اصلی (ژاپنی؟ یا شاید هم انگلیسی)، چرا که مترجم محترم اسپرانتودان است و نه ژاپنی‌دان و لابد یک علت

جوایز گوناگونی در ژاپن شده است، اما جایزه‌ی ادبی نوبل که در سال ۱۹۹۴ به اوته تعلق گرفت، تأییدی دیگر است بر راه خلاقانه‌ای که او پیموده و مشوقی است برای ادامه‌ی آن.

"در برابر مردگان" داستانی است از اوته که ترجمه‌ی فارسی آن در سال ۱۳۸۱ برای نخستین بار توسط آقای غلامرضا آذرهوشنگ انجام گرفت و از سوی انتشارات میرکسری (در ۹۵ صفحه قطع رقمی) منتشر شد. پس از معرفی اوته که خلاصه آن را خواندید و این داستان که خلاصه آن در پی می‌آید، دو بخش دیگر نیز از سخنان اوته ضمیمه کتاب شده است: "ژاپن، سرزمین ایهام و من" سخنرانی او را در مراسم دریافت جایزه، و دیگر مصاحبه‌ای با او، با عنوان "گفت‌وگو با تاریخ".

"در برابر مردگان"

یک دانشجوی رشته‌ی زبان فرانسه، ناچار می‌شود که برای تأمین مخارج خود و به‌عنوان کار موقت دانشجویی به حمل مرده و شماره‌گذاری اجساد در آزمایشگاه و مخزن سالن تشریح دانشکده‌ی پزشکی مشغول شود.

یک دختر دانشجو نیز همزمان با او وارد این کار شده و هر دو زیر نظر سرپرستی حدوداً ۵۰ ساله در زیر زمین و فضای چندش آوری شبیه غسال‌خانه‌ای مملو از مردگان کار می‌کنند. بیشتر داستان در توصیف محیط بدبو و اجساد مانده‌ی رو به فساد مردگانی است که در حوضچه‌های متعددی از محلول الکل نگهداری می‌شوند. به‌علت کمبود بودجه برای خرید اجساد تازه، برخی از مردگان سال‌ها در آن جا مانده‌اند و برخی از دوران جنگ هستند. دختر دانشجو که از طریقی نامشروع حامله است و قصد کورتاژ دارد، یک‌بار حالت تهوع یافته بر سطح لغزنده مرده‌خانه در می‌گلتد و به ناچار در بیمارستان بستری می‌شود. همین شرایط به نویسنده مجالی داده است تا برخی ویژگی‌های ناتوالیستی را با اندیشه‌هایی کمابیش بدبینانه و پوچ‌گرایانه همراه کند. گاهی نیز داستان از رویا گونه‌گی و نوع ضعیفی از سوررئالیسم خالی نیست. سرانجام کار پر زحمت دانشجویی پسر (نویسنده) و دختر در جابه‌جایی و پلاک‌گذاری جنازه‌ها نیز با یک تصمیم ناگهانی مسئولان بی‌ثمر می‌ماند و آن این‌که ناچار می‌شوند به کمک چند کارگر اجساد را برای سوزاندن به کامیون‌های حمل جنازه منتقل کنند. این درحالی است که تکلیف دست‌مزد آن‌ها هم روشن نیست و دختر دانشجوی بستری نیز ناگهان او را از خود می‌راند. پایان داستان چنین است "کاملاً قابل پیش‌بینی بود که کار سخت و عذاب‌آوری را در پیش خواهیم داشت و برای دریافت دست‌مزد هم معلوم نیست که خودم باید بروم و چک و چانه بزنم یا نه. به سرعت از پله‌ها پایین رفتم. بغضی غریب گلویم را می‌فشرد و هر بار که سعی می‌کردم آن را فرو بدهم دوباره بالا می‌آمد و راه گلویم را می‌بست."

*****

سخنرانی اوته در هنگام دریافت جایزه‌ی نوبل از بخش‌های خواندنی‌تر کتاب است که شما را به خواندن آن فرا می‌خوانیم و در این جا برای رعایت اختصار، باز هم فقط نکته پایانی آن را بازگو می‌کنیم.

اوته در پایان سخنرانی خود به موضوع معلولیت پسرش اشاره می‌کند و این‌که موسیقی و صدای پرنده‌ها توانست بر او آثار مثبتی گذاشته و او را با کوششی خارق‌العاده موفق به ساختن قطعاتی از موسیقی کند، تا اندکی از "اندوه انباشته در قلبش را بیان کند، کاری

کنگره‌ی جهانی اسپرانتو

نود و دومین کنگره‌ی بین‌المللی اسپرانتو

یوکوهاما - ژاپن ۱۳ تا ۲۰ مرداد ماه ۱۳۸۶

ثبت نام:

تا ۲۵ آذر ماه ۱۳۸۵

اعضای سازمان جهانی اسپرانتو

۱۴۵۰۰۰ تومان

غیر اعضا:

۱۸۲۰۰۰ تومان

جوانان:

۷۵۰۰۰ تومان

از ۲۶ آذر ماه تا ۲۸ اسفند ۱۳۸۵

اعضای سازمان جهانی اسپرانتو

۱۸۸۰۰۰ تومان

غیر اعضا:

۲۳۲۰۰۰ تومان

جوانان:

۱۳۸۰۰۰ تومان

از فروردین ۱۳۸۶ به بعد

اعضای سازمان جهانی اسپرانتو

۲۲۷۰۰۰ تومان

غیر اعضا:

۲۸۴۰۰۰ تومان

جوانان:

۱۷۰۰۰۰ تومان

توجه:

- مبالغ ذکر شده ورودیه کنگره هستند و غیر قابل برگشت و انتقال به غیر می‌باشد و این بدان معناست که با ثبت نام و پرداخت هزینه‌ی شرکت در کنگره، هزینه‌ی پرداخت شده، در صورت انصراف شرکت‌کننده، به هر دلیلی قابل برگشت نمی‌باشد.

- گروه جوانان به کسانی اطلاق می‌شود که متولد ۱/ ۱/ ۱۹۷۷ تا ۳۱/ ۱۲/ ۱۹۸۶ باشند. متولدین بعد از ۳۱/ ۱۲/ ۱۹۸۶ که همراه والدین خود شرکت می‌کنند مبلغی جهت ورودیه به کنگره نمی‌پردازند.

* نحوه‌ی پرداخت:

- مراجعه به دفتر انجمن و پرداخت نقدی (لطفا حتما رسید را دریافت کنید)

تلفن ۸۸۳۴۸۹۲۹

خ انقلاب ایستگاه دروازه دولت خ خاقانی کوچه علیزاده پلاک ۳۳

- حساب ۰۵۸۴۱۰۰۳۳۵۳۳۱ عابر بانک سپه به نام محمدرضا ترابی (لطفا پس از واریز وجه به تلفن ۰۹۱۲۵۲۶۹۶۶ اطلاع دهید).

کپی‌رایت نیست اما آیا به لحاظ اخلاقی چطور؟ یعنی حق معنوی مترجم قبلی چه می‌شود؟ این درست به آن می‌ماند که به‌طور مثال یک نفر ترک یا اردو زبان (که فارسی هم بداند) ترجمه‌ی آقای آذرهوشنگ را به ترکی ترجمه کند و هیچ اسمی از ایشان نبرد و وانمود کند که کتاب را از زبان اصلی ترجمه کرده است. خلاصه از مترجم محترم که اسپرانتودان پرکار و هنرمندی است انتظار می‌رفت که دست‌کم این فرصت را برای بیان حسن و هنر ارتباطی اسپرانتو از دست نمی‌داد. ★

ترجیح این داستان قدیمی و نیم‌مرده وجود همان ترجمه‌ی اسپرانتویی بوده است. بدیهی است که این هم جای تعجب و سؤال دارد، اگر نگوییم جای تاسف زیرا حالا که ایشان از حسن زبان اسپرانتو استفاده کرده و هنر آن در ایجاد ارتباط و انتقال آثار ادبی جهانی به‌کار گرفته‌اند چرا نامی از مترجم اسپرانتوی کتاب اوته نبرده و غیرمستقیم وانمود کرده‌اند که از زبان اصلی به این خدمت پرداخته‌اند؟

درست است که ایران از لحاظ حقوق مادی تابع قانون